

Бармятов О.В., Глущенко В.С., Здражевський В.Ю. УДК 339.5(075.8)
АНАЛІЗ СТАНУ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ
ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. В умовах трансформації ринкової економіки України зовнішня торгівля є чи не найважливішим засобом наповнення державного бюджету. Ключовою проблемою зовнішньоторговельного обороту є питання вдосконалення структури українського експорту та імпорту, впровадження ефективної стратегії інтеграції України у світову економіку з її орієнтацією на активне зростання експорту і диференціацію його потенціалу.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Проблеми розвитку зовнішньої торгівлі України досліджуються в роботах багатьох вітчизняних науковців. Серед них можна назвати Т. Вахненка, В. Голубєва, А. Кредісова Г. Мельника, Т. Циганкову, В. Новицького, О. Гребельника, О. Єгорова. Разом з тим деякі питання з зазначеної проблематики носять дискусійний характер.

Метою статті є проведення аналізу структурних змін у зовнішній торгівлі України як найбільш розвиненої форми міжнародних економічних відносин.

Вклад основного матеріалу дослідження. Як свідчить аналіз літературних джерел, зовнішньоекономічна діяльність бере свій початок у сивій давнині і віддзеркалює багатвікову еволюцію економічних зв'язків між людьми, тобто всі етапи розвитку людського суспільства, розпочинаючи з первіснообщинного ладу і закінчуючи сучасним етапом розвитку. Зовнішня торгівля на сучасному етапі є найбільш розвинутою формою міжнародних економічних відносин. Сучасні економіки ряду країн в більшій мірі сформувалися за допомогою налагодження і розвитку зовнішньої торгівлі. Країни продовжують отримувати вигоду від торгівлі за рахунок спеціалізації у виробництві тих товарів, які використовуються у

більш продуктивних комбінаціях природних ресурсів, праці, капіталу, менеджменту і технологій. На сьогодні Україна є досить активним учасником міжнародної торгівлі. Вигідне її географічне розташування, існуючий виробничий та зовнішньоекономічний досвід праці, різноманітні форми власності сприяють розвитку експортного потенціалу країни, а також об'єктивні можливості для інтеграції у світове господарство.

Згідно з даними Держкомстату стан зовнішньої торгівлі України товарами за підсумками I кварталу 2012 року має негативне сальдо, яке становило 2,515 млрд дол., що на 1,97% більше, ніж за аналогічний період 2011 року (2,466 млрд дол.). Експорт товарів з України в першому півріччі зріс на 33,5% - до 23,098 млрд дол., імпорт - на 29,6%, до 25,613 млрд дол. За січень-червень 2012 року коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,9 (за 2011 р - 0,88).

Зовнішньоторговельні операції Україна здійснювала з партнерами з 205 країн світу. При цьому обсяги експортних поставок до країн СНД становили 35% загального обсягу, Азії - 27,6%, Європи - 26,5% (зокрема ЄС - 24,8%), Африки - 6,4%, Америки - 4,4%, Австралії та Океанії - 0,1%, рис.1.

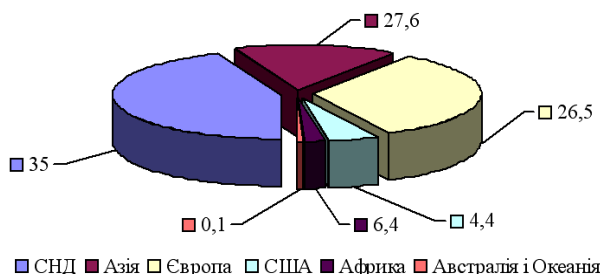

Рис. 1. Географічна структура експорту.

Найбільші обсяги експортних поставок здійснювалися в Російську Федерацію - 24,8% загального обсягу експорту товарів з України, Туреччину - 6,5%, Італію - 5%, Білорусь - 3,5%, Польщу - 3,2%, Німеччину - 3,1%, Індію - 2,8%.

Збільшився експорт товарів у всі основні країни-партнери: Італію - в 2,2 рази, РФ - на 65,4%, Польщу - на 61%, Туреччину - на 56,1%, Білорусь - на 46,8%, Німеччину - на 40,3%, Індію - 23,4%.

У загальному обсязі експорту товарів у першому півріччі 2012 року в порівнянні з аналогічним періодом 2011 року зросла частка чорних металів - з 26,7% до 31,1%, енергетичних матеріалів, нафти і продуктів її перегонки - з 4,3% до 6,9%, жирів тваринного походження та олії - з 4,9% до 5,1%, руди, шлаків і золи - з 3% до 4,5%, залізничних і трамвайних локомотивів, шляхового устаткування - з 1,9% до 4,3%, продуктів неорганічної хімії - з 1,6% до 2,1%, рис.2.

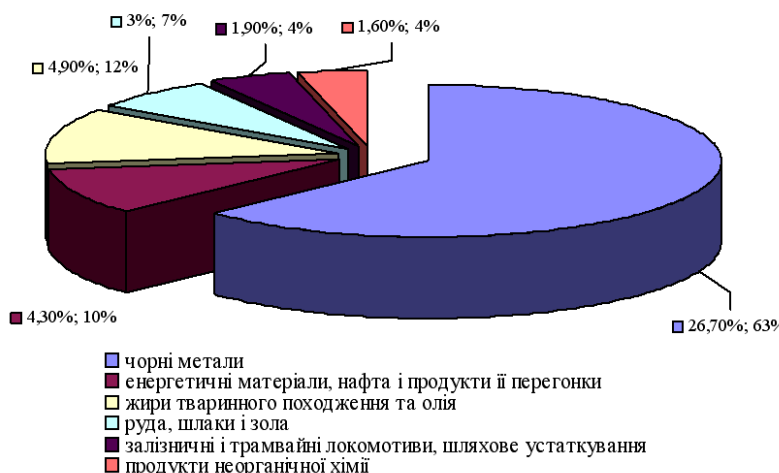

Рис. 2. Порівняльна характеристика підвищення експорту на продукцію в I півріччі 2012 р. у порівнянні з аналогічним періодом 2011 р.

При цьому зменшилася частка експорту механічних машин - з 6,8% до 6,5%, зернових культур - з 9,5% до 4,9%, електричних машин - з 5,2% до 4,7%, виробів з чорних металів - з 5,6% до 3,6%, добрив - з 2,5% до 1,8%, рис.3.

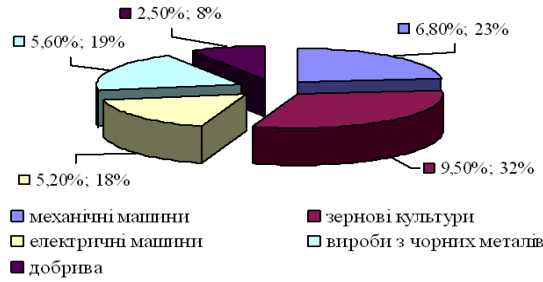

Рис. 3. Порівняльна характеристика підвищення експорту на продукцію в I півріччі 2012 р. у порівнянні з аналогічним періодом 2011 р.

Імпорт з країн СНД в першому півріччі 2012 року становив 43,9% від загального обсягу, Європи - 33,3% (зокрема з країн ЄС - 31,7%), Азії - 15,5%, Америки - 5%, Африки - 1,8%, Австралії та Океанії - 0,6%, рис. 4.

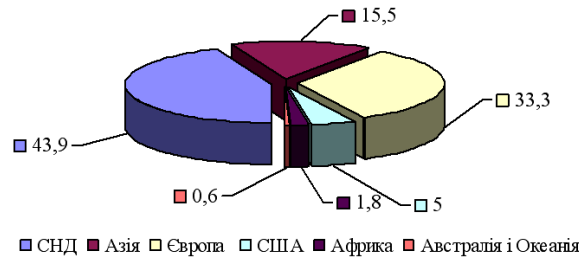

Рис. 4. Географічна структура імпорту.

Найбільші імпортні надходження здійснювалися з Російської Федерації - 36,7%, Німеччини - 7,3%, Китаю - 7,2%, Польщі - 4,2%, Білорусі - 3,5%, США - 2,9%, Італії - 2,4%.

Зросли порівняно з січнем-червнем 2011 року імпортні постачання з РФ (у 2,2 рази), Китаю (на 68,1%), Білорусі (на 39,2%), Італії (на 21,6%), США (на 15,3%), Польщі (на 11,9%), Німеччини (на 11,7%).

У загальному обсязі імпорту товарів зросла частка електричних машин - з 4,1% до 5%, полімерних матеріалів, пластмаси - з 4,4% до 4,7%, чорних металів - з 2,4% до 3,1%, руди, шлаків і золи - з 1,8% до 2,5%.

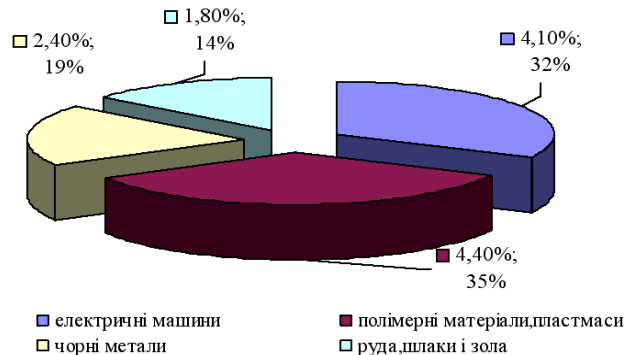

Рис. 5. Порівняльна характеристика підвищення імпорту на продукцію в I півріччі 2012 р. у порівнянні з аналогічним періодом 2011 р.

При цьому зменшилася частка імпорту енергетичних матеріалів, нафти і продуктів її перегонки - з 33,1% до 32,2%, механічних машин - з 8,6% до 7,3%, фармацевтичної продукції - з 4,4% до 3,9%, рис.6.

За I квартал поточного року експорт давальницької сировини становив 23,6 млн дол, що на 31,1% більше в порівнянні з січнем-червнем 2011 року. Водночас до України в січні-червні 2012 року імпортовано готову продукцію, виготовлену з давальницької сировини, на суму 23,6 млн дол, що на 2,7% менше, ніж в першому півріччі 2011 року.

Крім того, за шість місяців збільшилися надходження до України іноземної давальницької сировини - до 1002,1 млн дол, що на 33,9% більше, ніж за січень-червень-2011.

Рис. 6. Порівняльна характеристика зменшення імпорту на продукцію в I півріччі 2012 р. у порівнянні з аналогічним періодом 2011 р.

Обсяг експорту готової продукції, виготовленої з імпоротної давальницької сировини, становив 1741 млн дол (на 68,1% більше).

Негативне сальдо зовнішньої торгівлі України товарами становило 2,1 млрд доларів, що на 8,3% краще за результат за аналогічний період 2011 року (2,29 млрд доларів). Експорт товарів з України за січень-травень зріс на 31,4% - до 18,769 млрд доларів, тоді як імпорт - на 25,9%, до 20,869 млрд доларів.

В цілому структура зовнішньої торгівлі України розвивається нерівномірно і характеризується періодами піднесення та спаду. Така динаміка пояснюється комплексним впливом внутрішніх та зовнішніх економічних, політичних та інших факторів.

Загалом політика регулювання зовнішньої торгівлі України впродовж зазначеного періоду призвела до суперечливих результатів. Так, лібералізація експорту сприяла збільшенню постачань на закордонні ринки українських товарів, але вільний вивіз окремих видів сировини й матеріалів, що використовуються в національному виробництві, спричинив зменшення їх пропозиції на внутрішньому ринку та підвищення внутрішніх цін на них, у результаті чого знизилася конкурентоспроможність окремих галузей.

В комплексі економічних заходів щодо стимулювання зовнішньої торгівлі України найбільш ефективним засобом є фінансове сприяння держави вітчизняним експортерам, в тому числі із залученням коштів державного бюджету, яке передбачає використання механізмів кредитування експорту, страхування експортних кредитів, надання державних гарантій. При цьому заходи щодо стимулювання експорту за рахунок коштів держбюджету повинні відповідати нормам і вимогам СОТ, що визначають прийнятий в світовій практиці порядок надання державної підтримки експорту.

Висновки. Структура та динаміка зовнішньої торгівлі не відповідають експортним можливостям нашої держави. В структурі експорту переважають сировина та продукція з низьким ступенем переробки. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в останні роки було значно лібералізовано, хоча, з іншого боку, розвиток експорту стримують істотні неторговельні (нетарифні) обмеження. Серед головних факторів, що стримують розвиток експортного потенціалу, є: нестабільність законодавчої бази; складні митні процедури; низький рівень розвитку фінансового сектора та ринкових інституцій. Основним пріоритетом розвитку експортного потенціалу України та розширення присутності на міжнародних ринках є підвищення конкурентоспроможності української продукції.

Джерела та література:

1. Макогон Ю. Деякі державні та регіональні аспекти розвитку зовнішньоекономічних зв'язків / Ю. Макогон, Ю. Гохберг, С. Третьяков // Регіональна економіка. – 2001. – № 3. – С. 74-90.
2. Пирець Н. М. Конкурентні переваги українського експорту в контексті світового розвитку / Н. М. Пирець // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 3. – 95 с.